

2022 | Απρίλιος | Φάση 3 | Διαγωνίσματα Επανάληψης

ΑΡΧΑΙΑ

Α' Γενικού Λυκείου

Πέμπτη 28 Απριλίου 2022 | Διάρκεια Εξέτασης: 2 ώρες

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

ΘΕΜΑ Α

- A.** Μόλις είπε αυτά (ο Κριτίας), ο Σάτυρος προσπαθούσε να αποσπάσει (τον Θηραμένη) από τον βωμό, το ίδιο έκαναν και οι βοηθοί του. Τότε ο Θηραμένης, όπως βέβαια ήταν φυσικό, επικαλούνταν και θεούς και ανθρώπους να δουν καλά αυτά που γίνονταν. Αλλά οι βουλευτές δεν αντιδρούσαν, γιατί έβλεπαν ότι και αυτοί που ήταν κοντά στα κιγκλιδώματα (ήταν) όμοιοι με τον Σάτυρο και ότι ο χώρος μπροστά στο βουλευτήριο (ήταν) γεμάτος από τους φρουρούς και γιατί γνώριζαν ότι αυτοί παρευρίσκονταν οπλισμένοι με εγχειρίδια. Και αυτοί (= οι έντεκα) έσυραν τον άντρα περνώντας (τον) μέσα από την αγορά, ενώ αυτός φώναζε με πολύ μεγάλη φωνή τι πάθαινε. Λένε και αυτήν τη φράση αυτού. Μόλις του είπε ο Σάτυρος ότι θα κλάψει, αν δε σωπάσει, του απάντησε ρωτώντας.

ΘΕΜΑ Β

- B1.** Ο Ξενοφώντας αποδίδει την εικόνα της βίαιης απομάκρυνσης του Θηραμένη από τον βωμό του Βουλευτηρίου παραστατικά. Ο Θηραμένης έχει πιαστεί από τον βωμό, ενώ ο Σάτυρος και οι υπηρέτες των Τριάκοντα τον τραβάνε και τον σέρνουν για να τον απομακρύνουν από εκεί (*εΐλκε... εΐλκον...*). Η παραστατική περιγραφή της βίαιης απόσπασης του Θηραμένη υποδηλώνει την προφανή ασέβεια εκ μέρους των Τριάκοντα και όσων τους υπηρετούν. Η πράξη αυτή συνιστά όχι μόνο ανευλάβεια, ιεροσυλία και ασέβεια προς το θείο, αλλά και περιφρόνηση του πατροπαράδοτου θεσμού της ικεσίας, μια πράξη που δύσκολα θα ανεχόταν η ευαισθησία και η ευσέβεια του ελληνικού λαού. Πασίγνωστος είναι

από την αρχαία ιστορία και τη λογοτεχνία (κυρίως από την τραγωδία) ο σεβασμός προς τους «ικέτες» που έχουν καταφύγει σε κάποιο βωμό ή ιερό. Η παραβίαση του ασύλου θεωρείται μεγάλη ασέβεια, επειδή πιστεύεται ότι μολύνει ολόκληρη την κοινότητα.

Θλιβερή, πράγματι, η εικόνα ενός Θηραμένη, ο οποίος βαδίζει προς τον θάνατο. Θλιβερή, όμως, και η εικόνα μιας «συντεταγμένης πολιτείας», η οποία παραβιάζει, υποκύπτοντας στη θέληση του ενός, θείου και ανθρώπινους νόμους. Αναφέρεται, επίσης, ότι για τη σωτηρία του Θηραμένη παρενέβη ο φιλόσοφος Σωκράτης ή ο ρητοροδιδάσκαλος Ισακράτης, μια παρέμβαση που, ωστόσο, έπεσε στο κενό. Η παρέμβαση, πάντως, αυτή θεωρείται αβέβαιη και αμφίβολης ιστορικότητας. Άλλωστε, και οι δύο παραπάνω συγγραφείς είναι πολύ μεταγενέστεροι και ίσως μεταφέρουν επώνυμα την αποδοκιμασία του λαού, του οποίου τα συλλογικά όργανα (αλλά και ο ίδιος ο λαός) έμειναν αδρανείς και σιωπηλοί μπροστά στη θηριώδη και ιερόσυλη ενέργεια του Κριτία. Το πιθανότερο είναι ότι οι κραυγές του Θηραμένη δεν οφείλονταν μόνο σε φόβο και δειλία μπροστά στον θάνατο, αλλά και στην προσπάθειά του να εξεγείρει τον λαό εναντίον των Τριακοντα τυράννων, καταγγέλλοντας την ασέβεια και την παρανομία τους.

Χαρακτηριστική στην ιστορία της Αθήνας είναι η εκτέλεση των οπαδών του Κύλωνα (*Κυλώνειον ἄγος*) μπροστά στο ιερό των Ευμενίδων και η σειρά από θεομηνίες που έπληξαν την πόλη και αποδόθηκαν σε αυτή την ανόσια πράξη. Η τήρηση των θεσμών της ευσέβειας θεωρούνταν πολιτικό καθήκον για κάθε Αθηναίο. Οι στενές σχέσεις πολιτικής και θρησκείας φαίνονται μάλιστα, αν ρίξει κανείς μια ματιά στα οικοδομήματα της Αγοράς των Αθηνών. Τα δημόσια κτήρια είναι διάσπαρτα στον χώρο της αγοράς, ανάμεσα στα ιερά και τους βωμούς των θεών.

Φυσικά ο σεβασμός του ασύλου στους ικέτες δεν είναι μόνον αθηναϊκό, αλλά και πανελλήνιο έθιμο. Το έχουμε δει να τηρείται στην περίπτωση των κερκυραίων ολιγαρχικών που, για να γλιτώσουν από την εκδικητική μανία των αντιπάλων τους, αναζήτησαν καταφύγιο στα ιερά των Διόσκουρων και της

Ήρας.

B2. Ο «παιγνιώδης» χαρακτήρας του Θηραμένη, η φυσική δηλαδή προδιάθεση που είχε ως καλλιεργημένος άνθρωπος να αστειεύεται ακόμη και λίγο πριν από την εκτέλεσή του, φαίνεται καταρχάς από την απάντηση που δίνει στον Σάτυρο, όταν τον απειλεί ότι θα τον χτυπήσει, αν δεν σταματήσει να φωνάζει και να διαμαρτύρεται: «αν δεν σωπάσεις, θα κλάψεις» του λέει ο Σάτυρος και ο Θηραμένης, που σε λίγο η ζωή του ούτως ή άλλως θα τελειώσει, του απαντά: «και αν σωπάσω, δεν θα κλάψω;».

Η παιγνιώδης αυτή διάθεση του Θηραμένη, ακόμη και μπροστά στον θάνατο, αποτελεί δείγμα της φιλοπαίγμονος διάθεσης των Αθηναίων και των Ελλήνων, γενικότερα, οι οποίοι αρέσκονταν στα ευφυολογήματα και στα έξυπνα αστεία, ακόμα και σε κρίσιμες ή τραγικές στιγμές. Η στάση αυτή φαίνεται στον Ηρόδοτο και στον Πλάτωνα. Εκεί, βέβαια, που το πνεύμα αυτό φθάνει στο αποκορύφωμά του είναι στο σατυρικό δράμα και στην αριστοφανική κωμωδία. Πολλοί εντόπισαν στον θάνατο του Θηραμένη κοινά στοιχεία με τον θάνατο του Σωκράτη, παραπέμποντας στα «Απομνημονεύματα» του Ξενοφώντα και στην «Αθηναίων Πολιτεία» του Αριστοτέλη. Την ίδια διάθεση για αστεία δείχνει και η τελευταία φράση του Θηραμένη «στην υγεία του όμορφου Κριτία» καθώς χύνει την τελευταία σταγόνα που είχε απομείνει στο ποτήρι από το δηλητήριο.

Χαρακτηριστική υπήρξε η αυτοκυριαρχία και η ψυχραιμία του Θηραμένη, αφού και μπροστά στον θάνατο δεν έχασε τη φιλοπαίγμονα διάθεσή του, την ετοιμότητα του πνεύματός του και το χιούμορ του· ένα χιούμορ, βέβαια, διαποτισμένο από πικρόχολη ειρωνεία και δηκτικό σαρκασμό, όπως φαίνεται από το έξυπνο ευφυολόγημά του για χάρη του διώκτη του, του Κριτία.

Σχετικά τώρα με τον «παιγνιώδη» χαρακτήρα των Αθηναίων, την αγάπη τους δηλαδή για το χιούμορ και τα ευφυολογήματα, θα μπορούσε κανείς να αναφέρει παραδείγματα από το θέατρο και κυρίως το σατυρικό δράμα και την κωμωδία, όπου κυριαρχούσαν στοιχεία, όπως η ειρωνεία, ο σαρκασμός, η τάση για κριτική και διακωμώδηση σε πρόσωπα και γεγονότα της πολιτικής και πνευματικής ζωής. Ζωντανό, επίσης, είναι το «παιγνιώδες» πνεύμα και στους πλατωνικούς διαλόγους.

B3. Στο παράλληλο κείμενο καταγράφεται η αντίθεση που υπάρχει μεταξύ των Τριάκοντα. Ο Κριτίας είχε διάθεση «να σκοτώσει πολύν κόσμο», ενώ ο Θηραμένης εναντιωνόταν με το επιχείρημα ότι δεν ήταν λογικό να εξοντώνουν άνθρωπους μόνο και μόνο επειδή «τους τιμούσε ο λαός» και χωρίς να τους έχουν δώσει κάποια αφορμή ή να έχουν πράξει κάτι εχθρικό ενάντια στους Τριάκοντα.

Τελικά η λεκτική αντιπαράθεση οδήγησε στην ανοιχτή σύγκρουση και στην παρωδία δίκης του Θηραμένη που εκτελέστηκε ουσιαστικά με απόφαση του Κριτία. Ο Κριτίας με ειλικρίνεια φανερώνει στον Θηραμένη την αρχή με την οποία πολιτεύεται και η οποία συνοψίζεται στα εξής λόγια: «όποιος θέλει να παραμείνει στην εξουσία, πρέπει να εξοντώνει όλους όσοι θα μπορούσαν να του σταθούν εμπόδιο». Εμπόδιο του στεκόταν και ο Θηραμένης, ο οποίος ως εκείνο το χρονικό σημείο που γίνεται η συζήτηση ήταν φίλος και συνοδοιπόρος του στην πολιτική.

Οι απόψεις αυτές του Κριτία και πιο πολύ οι πράξεις που τις συνοδεύουν δείχνουν ότι είναι ένα άτομο αυταρχικό και σκληρό προς τους άλλους με έντονα εκδικητική συμπεριφορά. Επιπλέον, το μόνο που τον ενδιαφέρει είναι να παραμείνει στην εξουσία με κάθε τρόπο και μέσο, θυσιάζοντας ακόμη και τους φίλους του. Εκτός από την απάθεια και την αδιαφορία για τον συνάνθρωπο, η στάση του Κριτία χαρακτηρίζεται από έντονη επιρροή από τη σοφιστική ηθική και από βαθιά δυσπιστία για τους πάντες και τα πάντα η οποία συνδυάζεται και με την περιφρόνηση όλων των κανόνων της κοινωνικής συμβίωσης και της ηθικής τους οποίους δεν διστάζει ούτε στιγμή να παραβιάσει.

Η θέση του Θηραμένη εκφράζει την άποψη ότι οι Τριάκοντα πρέπει να είναι αρεστοί στους Αθηναίους. Αντίθετα, η θέση του Κριτία στηρίζεται στο σκεπτικό ότι πρέπει να εξοντώνονται όλοι οι επικίνδυνοι αντίπαλοι και ότι το καθεστώς τους χρειάζεται προστασία, άσχετα αν αυτοί είναι τριάντα και όχι ένας, αναγνωρίζοντας, έτσι, έμμεσα ότι έχουν ανέβει στην εξουσία σε συνθήκες πολιτικής ανωμαλίας. Όλα τα παραπάνω στοιχεία συνιστούν τη συμπεριφορά που περιγράφεται συχνά ως πολιτικός κυνισμός ή αμοραλισμός.

B4. έλξη, εικασίες, όραση, πληρώσουν, παθητική

B5. α. βωμῶ, άνθρωπω, άνδρι, ρήματι, ψυχῇ
β. λέγει, ἐπικαλεῖται, ἔχει, ἀπάγουσι(ν), πάσχει

- B6.** α. *ὀρῶσα*: επιρρηματική αιτιολογική μετοχή, συνημμένη στο υποκείμενο του ρήματος *ἢ δέ βουλή*
οὐκ ἄγνοοῦντες: επιρρηματική αιτιολογική μετοχή, συνημμένη στο υποκείμενο του ρήματος *ἢ δέ βουλή*
ἔχοντες: επιρρηματική τροπική μετοχή, συνημμένη στο εννοούμενο υποκείμενο του ρήματος *οἱ φρουροί*.
Η μετοχή *ὀρῶσα* είναι αιτιολογική, επειδή δηλώνει την αιτία για την οποία η Βουλή έμενε αδρανής, εξαρτάται από τη φράση *ἡσυχίαν εἶχεν*.
- β. *ὅτι ἐγχειρίδια ἔχοντες παρήσαν*: δευτερεύουσα ονομαστική ειδική πρόταση κρίσεως (παρομοίως: *ὅτι οἰμῶξοιτο* / *ὅτι ταῦτα ἀποφθέγματα οὐκ ἀξιόλογα*),
εἰ μὴ σιωπήσειεν: δευτερεύουσα επιρρηματική υποθετική πρόταση (παρομοίως: ἂν δὲ σιωπῶ).
Ο/Η μαθητής/τρια αρκεί να γράψει μία από τις παρακάτω περιπτώσεις.
Η ειδική πρόταση *ὅτι ἐγχειρίδια ἔχοντες παρήσαν* χρησιμεύει ως αντικείμενο της μετοχής *οὐκ ἄγνοοῦντες*.
Η ειδική πρόταση *ὅτι οἰμῶξοιτο* χρησιμεύει ως αντικείμενο του ρήματος *εἶπεν*.
Η ειδική πρόταση *ὅτι ταῦτα ἀποφθέγματα οὐκ ἀξιόλογα* χρησιμεύει ως επεξήγηση στη δεικτική αντωνυμία *τούτο*.
- B7.** 1-α, γ (σσ.18, 19 σχολικού βιβλίου), 2-β, δ, ε (σσ.30, 29, 29 σχολικού βιβλίου).

Διευκρίνιση: Τα θέματα αλλά και οι απαντήσεις έχουν αντληθεί από την τράπεζα θεμάτων για να εξασκηθούν οι μαθητές σε αυτά. Οι προτεινόμενες απαντήσεις στις ερμηνευτικές παρατηρήσεις είναι ενδεικτικές. Αξιοποιούνται κατά κύριο λόγο τα ερμηνευτικά σχόλια του σχολικού βιβλίου, καθώς και οι κειμενικές αναφορές. Έχουν ληφθεί υπόψιν, οι ενδεικτικές απαντήσεις που δίνονται από την τράπεζα θεμάτων και έχουν εμπλουτιστεί, όπου αυτό κρίθηκε απαραίτητο.